

ОСОБЛИВОСТИ ФОРМУВАННЯ ВЛАСНОГО КАПІТАЛУ

Розглянено економічну сутність власного капіталу підприємства. Виявлено основні проблеми формування складових власного капіталу.

Ключові слова: власний капітал, пайовий капітал, додатковий вкладений капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток, вилучений капітал.

Постановка проблеми. Роль показника «власний капітал» для підтримання нормального фінансового стану підприємства дуже важлива, тому він отримав законодавче підтвердження в Цивільному кодексі України в частині вимог щодо співвідношення статутного капіталу та чистих активів підприємства. Структура й ефективність використання власного капіталу особливо впливають на формування достатку його власників.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Дослідженнями й сутності власного капіталу як економічної категорії його та використанням на підприємстві займалися вітчизняні та зарубіжні вчені в різні часи економічного розвитку країн. Найбільш відомими розробками, присвяченими проблемам власного капіталу підприємства, є праці К. Маркса, І. Бланка, Ю. Бріггема, І.О. Блан, В.О. Подольська, С.М. Клименко, Т.П. Макаровська, В. Савчука, О. Терещенка, Дж. Шима.

Проте ряд питань вимагають нового осмислення та вирішення в теорії та практиці фінансового менеджменту. Внаслідок цього дослідження теоретичних і практичних аспектів економічної сутності й особливостей формування власного капіталу підприємства залишається актуальним та потребує подальших здобутків.

Виділення нерозв'язаних раніше частин загальної проблеми. Сьогодні законодавче регулювання порядку створення та визначення розміру резервного капіталу не завжди в повному обсязі враховує та відображає суму резервів для покриття збитків та інших подій, що можуть настати в майбутніх періодах. А це потребує подальших наукових досліджень.

Постановка завдання. Мета статті полягає у визначенні власного капіталу, розгляді основних відмінностей у формуванні статутного капіталу на підприємствах різних організаційно-правових форм діяльності, та його ефективного функціонування.

Викладення основного матеріалу дослідження. Створення і функціонування підприємств будь-якої форми власності неможливе без формування достатнього обсягу власного капіталу. Власний капітал утворюється за рахунок особистої участі власників у його формуванні. При

цьому, створюючи капітал підприємства, власник частково втрачає прямий зв'язок з капіталом, і він фактично стає власним капіталом підприємства, а не власника.

Згідно з П(С)БО 1 «Загальні вимоги до фінансової звітності», власний капітал – частина в активах підприємства, що залишається після вирахування його зобов'язань.

Власний капітал підприємства включає такі елементи: статутний капітал, пайовий капітал, додатковий вкладений капітал, інший додатковий капітал, резервний капітал, нерозподілений прибуток, неоплачений капітал, вилучений капітал. Такий склад власного капіталу наявність його частини, інвестованої засновниками у момент створення підприємства, та частини, одержаної в результаті ефективної фінансово-господарської діяльності [4, с. 217].

При розгляді формування власного капіталу підприємства необхідно брати до уваги безліч факторів. Процеси формування власного капіталу підприємства та характерні риси в залежності від середовища, що їх формує, можна розділити на зовнішні та внутрішні, які вказані на рисунку 1.

Сутність власного капіталу підприємства проявляється через його функції. Серед них можна виокремити такі основні:

1) функція заснування в дію та введення підприємства. Власний капітал у частині статутного є фінансовою основою для запуску в дію нового суб'єкта господарювання;

2) функція відповідальності та гарантії. Власному капіталу в пасиві балансу відповідають чисті активи в активній стороні балансу;

3) захисна функція. Тоді, як попередня функція характеризує значення власного капіталу та статутного капіталу для кредиторів, захисна функція показує, яке значення має власний капітал для власників;

4) функція фінансування та забезпечення ліквідності. Внесками у власний капітал, разом зі спорудами, обладнанням, цінними паперами та іншими матеріальними цінностями, можуть бути грошові кошти (табл. 1).

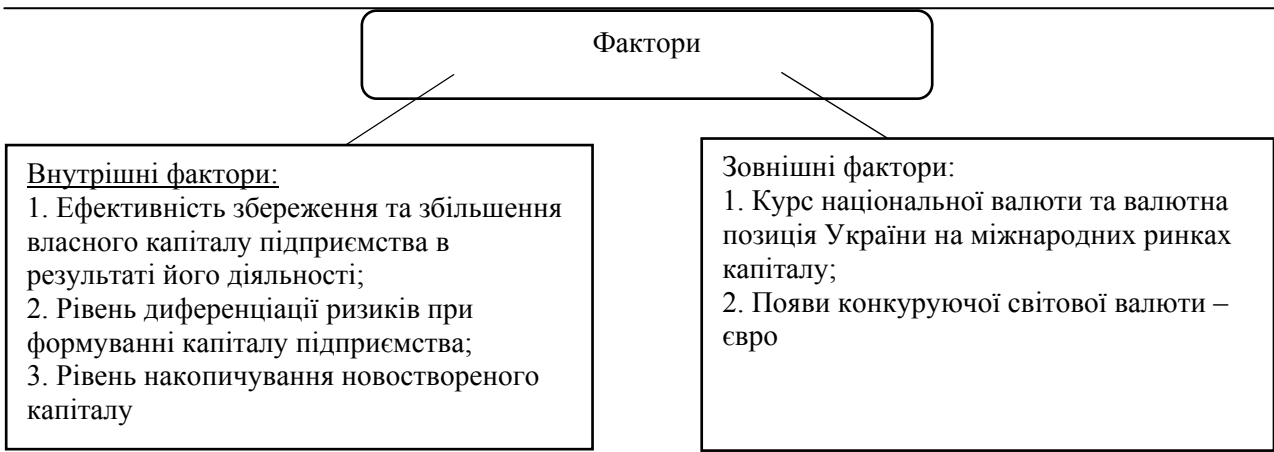

Рис.1. Фактори, які впливають на формування власного капіталу підприємства [2]

Таблиця 1

Функції та цілі збільшення та зменшення власного капіталу

№ п/п	Функції власного капіталу	Цілі збільшення	Цілі зменшення
1.	Заснування та введення підприємства в дію	Реалізація інвестиційного проекту	Згорання діяльності
2.	Відповідальність і гарантії	Виконання вимог щодо мінімального розміру статутного капіталу	Підвищення ринкового курсу корпоративних прав
3.	Захисна функція	Проведення санації	Санація балансу
4.	Управління та контролю	Поглинання чи придбання контрольного пакета інших підприємств	Концентрація капіталу в руках активних власників
5.	Фінансування та забезпечення ліквідності	Поліпшення ліквідності та платоспроможності	Приведення у відповідність обсягів власного капіталу та майна
6.	Рекламна функція	Модернізація чи розширення виробництва	Вирішення конфліктів між власниками
7.	База для нарахування дивідендів	Оптимізація дивідендної політики	Проведення певної дивідендної політики

Отже, дослідивши різні підходи визначення економічної сутності та функцій власного капіталу, можна стверджувати, що власний капітал – це частина в активах підприємства, що залишається у підприємства після вирахування його зобов'язань. Його розмір визначається як різниця між активами та зобов'язаннями підприємства.

Розглянемо детальніше особливості формування власного капіталу підприємства в залежності від організаційно-правової форми діяльності, а саме: в акціонерному товаристві, товаристві з обмеженою та додатковою відповідальністю, повному, командитному товаристві та інших організаційно-правових формах, згідно з чинним законодавством України.

Акціонерним визнається товариство, яке має статутний фонд, поділений на визначену кількість акцій рівної номінальної вартості, і несе відповідальність за зобов'язаннями тільки майном товариства [3, с. 145].

Акціонери відповідають за зобов'язаннями товариства тільки в межах належних їм акцій. У випадках, передбачених статутом, акціонери, які не повністю оплатили акції, несуть відповідальність за зобов'язаннями товариства також у межах несплаченої суми.

У загальному вигляді порядок формування капіталу та його особливості залежно від організаційно-правової форми підприємства наглядно зображено у табл. 2.

Отже, можна зробити висновок, що формування власного капіталу має певну специфіку, зумовлену організаційно-правовою формою діяльності підприємств, відповідно до чинного законодавства України.

Цю специфіку потрібно враховувати як при заснуванні того чи іншого виду підприємства, так і для забезпечення ефективної господарської діяльності даного підприємства у майбутньому.

Особливості формування капіталу на підприємствах основних організаційно-правових форм

№ п/п	Організаційно-правова форма	Виконавчі органи	Назва капіталу	Порядок формування капіталу
1.	Акціонерне товариство	Правління або інший орган, передбачений статутом, на чолі з головою правління	Статутний капітал	Сума акцій акціонерів рівної номінальної вартості, але не менше суми, еквівалентної 1250 мінімальним заробітним платам
2.	Товариство з обмеженою відповідальністю	Колегіальний (дирекція), або одноосібний (директор)	Статутний капітал	Сума часток учасників, яка повинна становити не менше суми, еквівалент. 100 мін. з/п.
3.	Товариство з додатковою відповідальністю	Колегіальний, або одноосібний	Статутний капітал	Сума часток учасників, яка повинна становити не менше суми, еквівалент. 100 мін. заробітним платам
4.	Повне товариство	Усі учасники, або один чи декілька з них, які виступають від імені товариства	Статутний капітал	Сукупність внесків учасників відповідно до установчого договору у сумі, необхідній для забезпечення діяльності підприємства
5.	Командитне товариство	Виключно учасники з повною відповідальністю	Статутний капітал	Сукупність внесків учасників відповідно до установчого договору у сумі, необхідній для забезпечення діяльності підприємства

Висновки. Дослідивши аспекти формування власного капіталу, можна зробити висновки, що власний капітал відображає величину вартості засобів, які належать власникам підприємства. Капітал власника відображає розмір участі власників (засновників, учасників, акціонерів) підприємства у фінансуванні його активів. Ефективне використання власного капіталу полягає, з одного боку, в тому, щоб отримати як найбільший прибуток, тобто максимізувати рентабельність власного капіталу, а з іншого – не втратити фінансової стійкості, залишитися

платоспроможним. Використання лише власного капіталу підприємства робить його стан абсолютно стійким, але зводить до мінімуму рентабельність власного капіталу, а отже, і доходи власників підприємства. Із розвитком ринкової економіки в Україні потреба у власному капіталі буде постійно зростати. Пов'язано це з процесами реформування власності, що відбувається в країні, значними темпами зростання підприємницьких структур, яким на різних етапах становлення необхідні значні обсяги фінансових ресурсів.

Список літератури:

1. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 5 "Звіт про власний капітал", 2004. – С. 2-3.
2. Вівчар О.Й. Власний капітал як фінансове джерело функціонування підприємства [електронний ресурс] / Вівчар О.Й., Саварин В.М. – Науковий вісник НЛТУ України. – 2009. – Вип. 19.5 – 146-150с. режим доступу: http://www.nbu.gov.ua/portal/chem_biol/nvnlntu/19_5/146_Wiwczar_19_5.pdf
3. Бухгалтерський облік в Україні. Навч. посібник. За ред. Р.Л. Хом'яка, В.І. Лемішовського. – 7-ме

- вид., доп. і перероб. – Львів: Національний університет „Львівська політехніка”, „Інтелект – Захід”, 2008. – 124с.
4. Поліщук І.Р. Облік формування статутного капіталу в господарських товариствах Росії, України та Білорусі: порівняльний аспект // Вісник ЖДТУ. Економічні науки. – Житомир. – 2003. – № 3 (25). – С. 216-222.

Анотація

Владимир Гуня, Юлия Дробот

ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ СОБСТВЕННОГО КАПИТАЛА

Рассмотрена экономическая сущность собственного капитала предприятия. Выявлены основные проблемы формирования составляющих собственного капитала.

Ключевые слова: собственный капитал, паевой капитал, дополнительный вложенный капитал, резервный капитал, нераспределенная прибыль, изъятый капитал.

Summary

Vladimir Gunja, Julia Drobot

FEATURES OF FORMATION OF EQUITY

Consideration of the economic entity's own capital of the enterprise. The main problems of the formation of components of equity.

Keywords: equity share capital, additional invested capital, capital reserves, retained earnings, capital withdrawn.